

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF REPUBLIC KAZAKHSTAN

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
КАЗАХСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ АЛЬ-ФАРАБИ
AL-FARABI KAZAKH NATIONAL UNIVERSITY

I ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ФАРАБИ ОҚУЛАРЫ
Алматы, Қазақстан, 2-12 сәуір, 2014 жыл

«ӘБУ НАСЫР ӘЛ-ФАРАБИ:
ДӘУІР СҰХБАТТАСТЫҒЫ»
I ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ФАРАБИ ФОРУМЫНЫҢ
МАТЕРИАЛДАРЫ
Алматы, Қазақстан, 2 сәуір, 2014 жыл
***

I МЕЖДУНАРОДНЫЕ ФАРАБИЕВСКИЕ ЧТЕНИЯ
Алматы, Казахстан, 2-12 апреля 2014 года

МАТЕРИАЛЫ
I МЕЖДУНАРОДНОГО ФАРАБИ ФОРУМА
«АБУ НАСР АЛЬ-ФАРАБИ В ДИАЛОГЕ ВРЕМЕН»
Алматы, Казахстан, 2 апреля 2014 года
***

I INTERNATIONAL FARABI READINGS
Almaty, Kazakhstan, 2-12 April 2014

MATERIALS
of the I INTERNATIONAL FARABI FORUM
«ABU NASR AL-FARABI
IN DIALOGUE OF TIMES»
Almaty, Kazakhstan, 2 April 2014

Алматы, 2014

Жалпы редакциясын басқарған
академик Ғалымқайыр Мұтанов

Редакция алқасы:

физ.-мат.ғ.д., профессор Тілекқабил Рамазанов
социол.ғ.д., профессор Шолпан Жаманбалаева,
филос.ғ.д., профессор Әлия Масалимова
филос.ғ.д., профессор Айнұр Құрманалиева
филос.ғ.к., доцент Бекжан Мейрбаев
филос.ғ.к., доцент Әсет Құранбек
PhD докторант (жауапты хатшы) Бауыржан Молдағалиев

«Әбу Насыр Әл-Фараби: дәуір сұхбаттастығы» I халықаралық Фараби форумының материалдары. Алматы, 2 сәуір, 2014 жыл. – Алматы: Қазақ университеті, 2014. – 409 б.

ISBN 978-601-04-0445-8

Ғылыми басылымда әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің 80 жылдығына арналған «Әбу Насыр әл-Фараби: дәуір сұхбаттастығы» I халықаралық Фараби форумының материалдары берілген.

Жинақ ғылыми қызметкерлерге, оқытушыларға, студенттерге, магистранттар мен докторанттарға және әл-Фараби мұрасына қызығушылық білдіретін ғылыми қауымға арналады.

ISBN 978-601-04-0445-8

© Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, 2014

целевых и ценностных установок цивилизации в условиях постиндустриального общества. Применительно к вузу это выступает как требование совершенствования социально-организационных и специальных технологических средств, задействованных в системе высшего образования и гарантирующих приоритетное значение социальных функций вуза. Их выражением может служить цивилизованность как «мера проявления человеческого в человеке».

Цивилизованность предполагает соотнесенность всего процесса обучения в вузе с глобальными задачами, решаемыми на основе собственной социальной организации общественной и культурной жизни людей, и заряженность этого процесса на активное преобразование-совершенствование этой жизни. Само собой разумеется, что такая соотнесенность становится возможной при условии, если конкретные качества цивилизованного (ноосферного) состояния общества и духовно-нравственные ценности, выработанные цивилизацией, осваиваются на такой глубине интеграции, которая обеспечивает их перевод в атрибуты человека.

Данное положение будет иметь место только в том случае, если вуз дает то, что он должен давать непременно, а именно, дает понимание человека как существа многомерного: с одной стороны, витального, укорененного в мире живой природы, с другой – как создания духовного, стремящегося достичь абсолютного проявления священного нравственного императива. В этом пункте самым тесным образом соприкасаются задачи вуза – «будь он для химиков, физиков, математиков, филологов, юристов» [1, с. 189] и задачи эстетического образования и воспитания студентов. В этом смысле можно обнаружить точки соприкосновения между предложением Ортеги-и-Гассета сделать факультет «теории культуры» ядром университетского образования и достаточно популярным представлением об искусстве как цивилизующем факторе общественной жизни.

Цивилизованность или ноогуманистическое качество личности предполагает повышенную рефлексивность сознания, способного усматривать взаимосвязь и порядок в многообразии явлений, и, как фоновая активность, сопровождающая все действия и поступки человека, делающая его отношение к миру более напряженным и драматичным, но вместе с тем и более ответственным, далеком от всякого «эстетического эгоизма». В этом также обнаруживается возможность привлечения и использования механизма эстетической способности суждения.

Данное обстоятельство позволяет рассматривать ноогуманизм как способ бытия современной культуры, а именно, как утверждение императива культуры, активно работающей на разрешение общей проблематичности существования, использующей для этого весь духовный потенциал общества и всю ту образованность, средоточием которой должна стать современная система образования.

Литература

1. Монография: 1. Лихачев Д.С. Я вспоминаю. Монография. – М.: Прогресс, 1991. – 254 с.
2. Сарыбеков М.Н., Сыдыкназаров М.К. Словарь науки. Общенаучные термины и определения, науковедческие понятия и категории. Учебное пособие. Издание 2-ое, доп. и перераб. – Алматы: ТРИУМФ-Т, 2008. – 504 с.

3. Шиндаулова Р.Б. Ноогуманистическая мировоззренческая культура учителя музыки. Монография. – Алматы: Полиграфия-Сервис и К. 2010. – 481 с.

4. Яковец Ю.В. История цивилизаций. Учеб. пособие. – М.: Гуманитарный издательский центр ВЛАДОС-ПРЕСС, 1997. – 352 с. Диссертации:

5. Сикорская Г.П. Ноогуманистическая модель эколога-педагогического образования и практика ее реализации. Дисс. док. пед. н. – Екатеринбург: УрГПУ, 1999. – 446 с.

ҚАЙЫРЫМДЫ ҚАЛА – «SMART CITY»: УАҚЫТ, ДӘСТҮР, ЖАҢАШЫЛДЫҚ, ИННОВАЦИЯ ФЕНОМЕНІ РЕТІНДЕ

*Г. С. Сұлтанбаева,
саяси ғ.д., профессор,
әл-Фараби атындағы ҚазҰУ*

*М. А. Ахметов,
әл-Фараби атындағы ҚазҰУ студенті*

Шынайы бақытқа жеткізетін істерде тұрғындардың өзара көмектесу мақсатын алға қойған қала қайырымды қала болып табылады, ал азаматтары бақытқа жету мақсатымен бір-біріне көмектесіп отыратын қоғам – қайырымды қоғам
Әбу Насыр әл-Фараби

Әбу Насыр әл-Фараби адамзат тарихындағы ұлы тұлғалардың бірі, дүниежүзілік мәдениет пен білімнің Аристотельден кейінгі екінші ұстазы, ислам дүниесінің ең ірі, атағы әлемге жайылған ғұлама философы атанған. Ол-данышпан философ, энциклопедист – ғалым, әдебиетші – ақын, математик. Қазақ топырағынан көкрегі ояу, көзі ашық, ойшыл Әл-Фараби бүкіл шығыс араб-парсы мәдениетін меңгеріп, өз шығармаларын көпке ортақ тілде жаза біліп, кейінгі ұрпақтарға мұра етіп қалдыра білген.

XX ғасырдан бастап бұрынғы өткен ойшылдар мен оқымыстылардың шығармаларымен бірге Әбу Насыр әл-Фарабидің де трактаттары басылып шыға бастады. Ең алғаш 1905 жылы белгісіз Каирлік кітап шығарушы Фарабидің ең үлкен және негізгі «Қайырымды қала тұрғындарының көзқарастары туралы трактаты» деген еңбегін басып шығарады [1].

Әл-Фарабидің ойы бойынша қоғамның жетілген үлесі болып «қала» есептелді. Өзінің «қайырымды» және «надан» қалалардың әр түрлі мінездемелерімен классификацияларында Фараби қоғамның жетілдірілген әлеуметтік құрылымын қайта жасады. Ол қала – мемлекеттің қоғамдық өмірінің толық мінездемесін берді. Фараби «адамның жануарлар әлемінен бөліп тұратын ақыл ойы және оның тәнінің жетілгендігімен, бірақ та адам одан әрі жетіле түсу үшін ол тіл және түрлі өнерге зәру» деді [2].

Әл-Фараби ұлы гуманист болды. Ол соғыссыз, қайырымды, қанаусыз, жалпыға бірдей бақытты болашақты армандады. Әділеттіліктің, теңдіктің, достықтың өзара көмектің, өзара құрметтіліктің жоғары мәдениет орнауын армандады. Фараби қайырымдылықты үйренудің маңызы туралы жаза отырып, әрбір адам бақытты, бірақ оған жетер жолды біле алмайды. Бұл адамдар үшін ұстаздар немесе басшы, яғни бақытқа жететін жолды көрсететін адам қажет.

Әл-Фараби қайырымдылықты үйретуге тәрбиемен оқудың маңызды рөл атқаратынын айтып өтті. Жаксы мінез ақыл-оймен бірге қайырымдылықтың шарты болса, Фараби грек ақыл – ой иелері сияқты адамның қайырымды болуында оның сезімінде маңызды рөл атқаратынын атады. «Адам дүниеге келгенде таза мектеп тақтасындай болады, тақта бетіне әр адам өз қолжазбасын жазып қалдырғандай кішкене нәрестенің де таза санасына өсе келе әр нәрсе жазылады» – деді Фараби.[3]

XXI ғасыр жаңа технология мен ақпараттар ағымының дәуірі. Қазіргі таңда әлемдік ғылым, нано техника, инфрақұрлым өте қарқынды даму үстінде. Күнделікті өмірде біздің қоғам адами қасиеттерін ұмытып, бір-біріне деген қайырымдылық пен ілтипатты білдірмей, рухани құндылықтардың жетіспеушілігі айқын байқалады. Ал жалпы қоғамның, мемлекеттің тұрақты дамып, өркендеуінің кепілі ол жергілікті халықтың бір – біріне деген сыйластығы мен құрмет көрсете білуі. Осы жолда ұлы ойшылымыз әл-Фарабидің бізге мұра етіп қалдырған «Қайырымды қала тұрғындарың трактаттары» негізге алғанымыз жөн.

«Smart city» – қалашықтары әлемнің озық дамыған, әлеуеті жоғары, ғылыми – инновациялық инфраструктурасы мықты, адами құндылықтар мен қайырымдылықты негізге алған болашақ қаласының үлгісі. Оңтүстік Корея университеті ғалымдарының зерттеуі бойынша әлемде 2012 жылы 143 «ақылды қала» жобасы анықталған. Оның ішінде Солтүстік Америкада – 35 жоба, Оңтүстік Америкада – 11, Европада – 47, Азияда – 40, Орта Шығыс және Африкада – 10.

Нью-Йорк жер бетіндегі қарт ақылды қаланың бірегейі. Нью-Йорк қаласының басшылығы өткен ғасырдың 90-шы жылдары компьютерлік басқару жүйесіне көшкен. Cisco және City 24/7 жүйелері арқылы қаланың әрбір тұрғыны интернетке тегін қосыла алады. Қала қауіпсіздігін қамтамасыз етудің компьютерлік бағдарламасы ең алғаш рет осы қалада жүзеге асқан. Нәтижесінде бұл қала қазір АҚШ-тағы ең қауіпсіз қала. Сонымен қатар әлемдік аренада өзіндік даму модельмен ерекшеленіп көзге түскен «Smart» қалалар бар.

Бостон

Бұл қаланың өзіндік ерекшелігі көліктердің дөңгелегіне орнатылған қабылдағыш жолдың ой-шұңқырынан коммуналдық жүйенің серверін дер кезінде хабардар етіп отырады. Нәтижесінде бір жылдың ішінде қала көшелеріндегі ойықтар екі есе азайған.

Сан-Франциско

Қаладағы қоғамдық көлікті және тұрғын үй шаруашылығы жұмысын қадағалап, бақылайтын 60-тан астам компьютерлік бағдарлама ендірілген. Сондай-ақ бұл қалада автопилотты электромобилдер бағдарламасы ендірілуде. Бізше айтқанда шоферсыз өзі жүретін көлік, мұндай көліктер үшін қоғамдық қуат беру станциялары жүйесі тығыз орналасқан. Үш жыл ішінде бұл қалада жанар-жағар маймен жүретін бірде-бір көлік болмайды деп жоспарлануда.

Амстердам

Европадағы ақылды қаланың алғашқы қарлығашы. Қалалықтарға қажетті қызметтер түгел компьютерлендірілген.

Соңғы жоба бойынша көшедегі шамдар, жарнама билбордтары күн батареясынан қуат алады.

Керек десеңіз, бұл қалада коқысты да робот тазалықшылар жинайды.

Рим

2005 жылдан бері Италия жолына жауапты компания қала көше қозғалысын бақылайтын компьютерлік жүйені іске қосты.

Әр алуан қабылдағыштар көмегімен компьютер бағдарламалар мен жылдамдықты реттеп отырады. Нәтижесінде жол апаты азайған.

Токио

Алдымен жолды компьютерлендірген жапондықтар, қазір барлық саланы қамтиды. Сондай-ақ компьютерлендірумен қатар көгалдандыруды да үйлестірілді. Мәселен, 2015 жылы Токионың бір ауданында барлық столбыларды тірі жасыл ағашқа ауыстырмақшы.

Қарамай

Қытайдағы Синь-Цзян Ұйғыр ауданының алғашқы ақылды қаласы. Ерекшелігі: барлығын бірінғай бір ақпараттық жүйеге біріктіріп, қала тұрғындарын үздіксіз қала қызметімен хабардар етіп отыру. Мәселен, қаланың әрбір аялдамасы электронды экранмен жабдықталған, онда барлық автобустардың қозғалысы көрсетіледі. Мындаған бейнекамералар жолды бақылап отырады, әрі оның кез-келгеніне ұялы телефон арқылы қосылуға болады.

Копенгаген

Копенгаген басшылары үлкен нәтижеге қол жеткізбекші. 2025 жылға дейін зиянды газдардан толық құтылмақшы. Әрі олардың бір ерекшелігі шығынды барынша азайту, тіпті копенгагендіктер түнде көше жарығынан бас тартып отыр.

Еске сала кетейік: датчандықтар әлемде өздерін бақытты сезінетін бірден-бір халық.

Сингапур

Көлік кептелісін реттеудің бірден-бір амалын тапқан Сингапурда әр көлікке арнайы орнатылған қондырғыға кэш-карта салынады. Қала қақпасына кіретін алдында картадан автоматты түрде тарифпен есептелген жолақысы алынады.

Бұл жүйе көлік қозғалысын реттеуге оң әсер тигізген.

Сонгдо

Бұл қала Оңтүстік Кореяда ақылды қала бағдарламасы бойынша түгел бастан-аяқ жаңадан салынған алғашқы ақылды қала. Қала толығымен қоныстануға дайын, 65 мың тұрғын тұра алады. Бір қызығы, бұл қалада кез-келген адам тұра алмайды.

Тұрғындар арнайы тест бойынша іріктеледі. Мәдениеті, компьютерлік білімі төмен адамдар талап ете алмайды.

Бүгінде әлемде 50-ге тарта ақылды қала салу жобасы жүзеге асып жатса, Сонгдо солардың көшбасшысы, әрі үлгісі.

Міне осы жоғарыда көрсетілген «Smart» ақылды қаларды үлгі ете отырып біз өзіміздің Ұлттық университетімізде Қазақстанда алғаш болып, ұлы ойшылымыз Әл-Фарабидің мол мұрасы мен тағылымы терең трактаттарына негіздей келе отандық «Al-Farabi University – Smart City» қайырымды қаласын құруды қолға алдық. Өркениет биігіне ұмтылған дамыған елдерде «ақылды» қалалар қалыптастыру бүгінде әлемдік үрдіске айналған. Бұл үрдісті ұстанған елдердің басты мақсаты қалалардың тұрмыстық қызмет көрсету деңгейін барынша дамыту арқылы тұрғындардың өмір сүру дәрежесін биік деңгейге

көтеру болып табылады. «Ақылды» қалалар қатарына экономикалық, экологиялық және әлеуметтік деңгейлері тұрақты, қызмет көрсету инфрақұрылымы дамыған қалалар жатады.

«Қазақстан-2050» стратегиясында Президент ел алдына мықты мемлекет, дамыған экономика мен жалпыға ортақ еңбекке негізделген берекелі қоғам құру міндетін айқындап берді. Елбасы білімді арқау еткен экономика саласына баса назар аударып отырғаны белгілі. Осы орайда университеттер басты рөлде тұр. Жетекші университет ретінде өзіне жүктелген міндеттің жауапкершілігін сезіне отырып, әл-Фараби атындағы ҚазҰУ осы бағытта қарқынды жұмыс жасап келеді» деуге толық негіз бар. Университеттің «Al-Farabi University – Smart City» жаңа моделінің түп негізінде ұлы ғалым әл-Фарабидің парасатты қала туралы ілімі жатыр. Әл-Фараби қайырымды қала трактаттарында әділ әрі ізгілікті сипаттап, оны қайырымды қала деп атаған. Оның басты белгілері рухани байлық және өмір сүруді жақсарту жолында әріптестік екені айтылады. Осы жерден қазіргі заманмен үндестік шығады: ХХІ ғасырда университеттік қалалардың орта жағдайы инфрақұрылымдар арқылы ғана емес, қаржылық және материалдық қорымен де белгіленеді. Заманауи университеттер жоғары рухани-адамгершілік деңгейде және өнегелі даму жолында болуы керек [4].

Әрине, «Smart City» қайырымды қаласын қалыптастыру бір күннің шаруасы емес. Және де біз өмір сүріп отырған қоғам интеллектуалды қоғамға бет бұрды. Шын мәнінде, «Smart City» қайырымды қаласында саяси экономикалық, әлеуметтік, өндірістік, инновациялық салалардың барлық тетіктерін интеллектуалды жоғары, ізгі адам еңбегімен үлес қосады. Еңбек адамы – білім адамы. Сондықтан да қоғам үшін адам басты капитал саналады.

«Al-Farabi University – Smart City» жобасы еліміздің интеллектуалды әлеуеттің артуының кепілі. Қазақстан қоғамының саяси артуының кепілі. Қазақстан қоғамының саяси-әлеуметтік, экономикалық-инновациялық дамудың кілті, еліміздің рухани түлеуі мен жаңғыруында.

«Бүгін ҚазҰУ әлемде «smart» деген терминмен аталатын даму жолының жаңа сатысына келді. «Al-Farabi University – Smart City» жобасы – бұл университеттік қалашықтың жаңа сапасы, оған өту әлеуметтік, экономикалық, ғылыми, мәдени жағынан жаңа нәтижеге қол жеткізуге алып келеді. «Ақылды» университеттер – бұл зияткерлік ұлт қалыптастырудың кепілі, еліміздегі адам капиталы сапасының жоғарылауы»

Тұрақты даму идеясына негізделген жаһандық мәдениетті стратегиялық жоспарлау түрлі қауымдастықтың тұрақты, қауіпсіз, экологиялық және экономикалық дамуына арналған жобаларымен бағдарламалары ықпал етпек. Осындай өзекті жобалардың бірі «ақылды қала» құруға негізделген Smart city моделі. Бір жағынан, қаланың тұрақты дамуы мен оның тұрғындарына қолайлы жағдай жасау болса, екінші жағдай – елдің «ақылды экономикасын» дамуы болып табылады [5].

Заманауи университеттердің қала құрудағы маңызын ескеріп, ҚазҰУ-дың елімізде маман дайындау, ғылыми, технологиялық және интеллектуалды әлеуетін арттырудағы, қалыптастырудағы рөлін мойындай отырып, университетімізде «Al-Farabi university-smartcity» айрықша ғылыми-инновациялық жоба бастау алды.

Жаңа модельге ғұлама ойшыл әл-Фарабидің идеал қала туралы ілімі қазық болды. Әл-Фараби трактаттарында әділ де ізгі қоғам туралы түсінікке сипаттама беріп, оны қайырымды қала деп атады. Қайырымды қаланың тірегі ретінде рухани құндылықтар мен өмір сүру жағдайын жақсартудағы жетістіктер аталды. Осы аталған ойлар қазіргі заманда мәнін жоймады. ХХІ ғасырда университеттік қалалар ахуалы инфрақұрылымдардың, қаржылық және материалдық қорлардың болуымен сипатталып қоймайды. Заманауи университеттер руханилық пен өнегелі дамудың жоғары деңгейін игеруі тиіс. «Al-Farabi university smart city» жобасының тиімді жүзеге асуына, ҚазҰУ-дің «ақылды» университетке көшуіне толықтай мүмкіндік бар.

Ақылды университеті қалыптастырмастан бұрын, ең алдымен ұстаздар мен студенттер қауымын рухани, адамгершілік, сыйластық жолына бағыттап, түсіндіріп, шақыру қажет.

Оқытушылардың корпоративті мәдениет және студенттердің ар-ождан кодекстері негізінде жаңа корпоративті идеологияны енгізу, әлеуметтік серпінді де маңызды жобаларды әзірлеу, педагогикалық тәлімгерліктің өркендеуі, маман дайындауда күзреттілік әдісінің жүзеге асуы, рейтингтік бағалау жүйесі бойынша еңбек ақыны әділ бағалау – міне, осының бәрі де университеттің жаңа әлемдік көзқарасты танудағы «даму тірегіне» айналған қуатты рухани-өнегелік және интеллектуалды алаңды қалыптастырды [6].

Корпоративті желі, E-campus, қауіпсіздік мониторинг жүйесі, smart-кітапхана, «бір терезе» қағидасына құрылған студенттерге қызмет көрсету орталығы, технопарк, бизнес-инкубатор, инновациялық және биомедициналық кластер, университеттік кампус базасында «Алатау» ИТП 3-кезеңін жүзеге асыру инновациялық-инфрақұрылымдық платформа қалыптасуына негіз болып, ұлттық инновациялық жүйенің «даму тірегіне» айналды [7].

«Al-Farabi University Smart City» жобасы – бұл университеттік қаланың жаңа моделі. Ақылды қалаға айналу әлеуметтік, экономикалық, ғылыми, мәдени нәтижелерге қол жеткізеді. Бұл жоба технологиялық және рухани-өнегелік концептілердің синергизмі негізінде ғылыми, ағарту және әлеуметтік проблемаларды шешуде заманауи әдістер жүзеге асатын жаңа сипаттағы қала құруды көздейді. Жаңа жобаның жүзеге асуы университет дамуында тың өріс, ұжымның жаңа биіктерге серпілісі болмақ. «Al-Farabi University Smart City» жобасы Қазақстанның ғылымы мен инновациясын, білімі мен рухани құндылықтарын әлемдік аренаға танытып, оның өзіндік орнын табу жолында атқаратын жұмысы орасан зор.

2020 жылға қарай кем дегенде екі ЖОО ең үздік әлемдік рейтингтен көрінуі тиіс. «Al-Farabi University – Smart City» жобасы ел Президенті қойған мемлекеттік маңызы бар осы тапсырманың әдіснамалық негізі болып табылады. Жоба технологиялық синергизм және рухани-адамгершілік тұрғыдан ғылыми, білім беру, әлеуметтік мәселелерді шешуде заманауи тәсілдерді қарастыратын жаңа буын университетін жасау ниетте. Smart университеттер – бұл еліміздің «Smart» қалаларының негізі – олар Smart-Қазақстанды құрайды.

Менің ойымша «Al-Farabi University – Smart City» жобасы университетіміз, қаламыз және республикамыз үшін өте өзекті, маңызды ғылыми – инновациялық серпінді жоба. Республикамыз бойынша тұңғыш рет университет базасында

әлемдік деңгейдегі «Smart City» жобасын жүзеге асыра отырып іске қосу үлкен абырой. Осы жобаны жүзеге асыру үшін жалпы қоғам болып үлес қосып, ат салысуымыз керек. Отандық «alma mater», жоғарғы білім беру жүйесінің флагманы, қара шаңырақ әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің 80 жылдық мерейтойы қарсаңында іске қосылған жоба алдағы уақытта өзінің қойған мақсатына жетіп, міндеттерін орындап қазақ мемлекетінің мерейін үстем ете түседі деген ойдамын.

Әдебиеттер тізімі

1. Әл-Фараби. Әлеуметтік трактаттар. Алматы 1975 ж
2. Әл-Фараби. Философиялық трактаттар. Алматы 1972 ж
3. А.Х.Қасымжанов. «Әл-Фараби. Алматы» Алматы 1979 ж
4. А.Көбесов. «Фарабидің энциклопедиясы» Алматы 1991 ж
5. «Білім және еңбек» №5. 11. 1969ж
6. Н.Ә.Назарбаев «Қазақстан 2050 стратегиясы» 2013 ж
7. Ғ.М.Мұтанов «Егемен Қазақстан» сұхбат 2014 ж
8. www.neus.kz.
9. www.tengrinus.kz.
10. www.wikipedia.ru.
11. www.kaznu.kz.

ӘЛ-ФАРАБИ ТАҒЫЛЫМЫ – ХАЛЫҚ МҰРАТЫ

Ү. Қ. Сәрсембин,

филос.ғ. к. Қ.Жұбанов атын.

Ақтөбе өңірлік мемлекеттік университетінің аға оқытушысы

Мыңдаған жылдар бойғы тарихты иеленіп отырған адамзат баласының мәдениеті кеменгер адмдардың игі мұраларына толы. Сол мұралар арқылы адамзаттық тарих өзінің шындығын, идеялары мен білімін бойында сақтап, ұрпаққа әдептіліктің жолын үйретіп отырады. Әдептілік адам болмысының қарапайым сана шеңберінен ұлттық сана деңгейіне жетіп, ұлттық сана деңгейінде халықтың, адамзаттың игілігіне ғана қызмет ететін қасиеттерге, рухани мүмкіндіктерге ие болу қасиеті.

Ұлттық сана адам баласының тұлғалық өмірінің түп қазығы. Адам баласы осы рухани түп қазығы арқылы адами (ұлттық) және кісілік тегінің мәнін түсінеді, ал оны түсінуге итермелейтін, түсіндіріп, адамның болмысына қуат беретін, санасы мен ақыл ойының деңгейін биікке көтеретін ұлттық тәрбие. Ұлттық сана адам баласын дәстүрмен, тарихпен, өмірмен біріктіріп, адамзаттық мәдениеттің кеңістігінде оның өз ұлтына және адамзатқа игілік әкелетін өмірін қалыптастырады. Ғұлама адамдардың өмірінің ізгілікке толы болуының себебі осында.

Ғұлама адамдар Алла Тағаланың ерекше жаратқан адамдары, олардың өмірі қарапайым халықтан өзгеше келеді. Ғұламалық қасиет адам бойына халықтың, адамзаттың игілігі үшін берілетіндіктен, оның иесі болу даналар үшін үлкен міндеттерге толы. Жаратушы иенің табыстаған қасиетін ұлы міндет деп түсінген бабаларымыз өмірдің мәнін терең түсініп, оның құбылысын ұрпаққа дұрыс түсіндіріп, дүниетанымдық, жаратылыс танымдық, өмір мәндік

Молтобарова К. И.	
Эл-Фараби шығармашылығындағы мәңгі мәселелердің үйлесімдігі	103
Нұрмұратов С. Е.	
Эл-Фараби рухани мұрасын зерттеудің методологиясы хақында	108
Сүлейменов Т.А., Рахимшикова М.К.	
Антропоцентристская идея Абу Насра аль-Фараби и современность	114
Сүлейменов П.М.	
Социально-политические взгляды Абу Наср аль-Фараби	118
Тулешов В.У.	
Диалог культур и столкновение цивилизаций в контексте современной международной политики.....	128
Шпилькин Ю.И.	
Евразийская интеграция в диалоге культур	134

**2 секция ЭЛ-ФАРАБИ – УНИВЕРСИТЕТТИҢ МӘДЕНИ ЖӘНЕ БІЛІМ БЕРУ РӘМІЗІ:
AL-FARABI UNIVERSITY SMART CITY
Секция 2 АЛЬ-ФАРАБИ – КУЛЬТУРНЫЙ И ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ СИМВОЛ
УНИВЕРСИТЕТА: AL-FARABI UNIVERSITY SMART CITY
Section 2 AL-FARABI IS A CULTURAL AND EDUCATIONAL SYMBOL OF THE
UNIVERSITY: AL-FARABI UNIVERSITY SMART CITY**

Абдирайымова Г.С., Веревкин А., Лифанова Т.Ю.	
Наследие аль-Фараби и проблемы трансформации ценностного сознания современной казахстанской молодежи	141
Аубакирова С.С., Исмагамбетова З.Н.	
Эл-Фараби және толеранттылық мәселесі	146
Бейсенов Б., Игисенова А.	
Мәңгілік ел-зайырлық пен діндарлық арақатынасы	149
Дайрабаева Г.Б., Малдыбек А.Ж., Шадинова Г.А.	
Толерантность и значимость науки — основные гуманистические принципы исламской цивилизации.....	157
Кусаинов Д.У., Аюпова З.К.	
Правовое наследие аль-Фараби как основа отечественной теории права	163
Мынбаева А.К., Насимова Г.О.	
Концепция «al-Farabi university smart city»: практика реализации прорывного проекта.....	169
Молдабеков Ж. Ж.	
Аль-Фараби об интеллектуальном потенциале человека и образования.....	172
Манасова М.М.	
Астана – толеранттылық идеясының ортасы.....	179
Нұрышева Г.Ж.	
Әбу Нәсір әл-Фарабидің «ұстаз» ілімі және Н.Ә.Назарбаевтың тұлғалық философиясы	182
Нұрадин Г. Б.	
Эл-Фарабидің жақұт іліміне негізделген қазақ философиясының қайта өрлеуі	187
Сатыбалдина Т.М.	
Место и роль вуза в духовной интеграции современного казахстанского общества	190
Сұлтанбаева Г., Ахметов М. А.	
Қайырымды қала – «smart city»: уақыт, дәстүр, жаңашылдық, инновация феномені ретінде.....	195
Сәрсембин Ү. Қ.	
Эл-Фараби тағылымы – халық мұраты.....	200

**3 секция ЭЛ-ФАРАБИДІҢ ФИЛОСОФИЯЛЫҚ ЖӘНЕ
ЭЛЕУМЕТТІК-ЭТИКАЛЫҚ ДҮНИЕТАНЫМЫ
Секция 3 ФИЛОСОФСКИЕ И СОЦИАЛЬНО-ЭТИЧЕСКИЕ
ВОЗЗРЕНИЯ АЛЬ-ФАРАБИ
Section 3 AL-FARABI'S PHILOSOPHICAL AND SOCIO-ETHICAL VIEWS**

Аташ Б.М.	
Эл-Фараби іліміндегі «кеністік-орын-бейболмыс» түзілімінің метафизикалық астарлары	207
Асқар Л.А.	
Наука логика в понимании Абу Насра аль-Фараби	212
Алтаев Ж.А., Әлиев Ш.Ш., Құранбек Ә.А.	
Эл-Фарабидің музыка туралы іліміндегі эстетикалық құндылықтар мәселесі.....	220
Бижанова М.А.	
Эл-Фарабидің элеуметтік философиясындағы «кемел адам» мәселесі	224
Байтенова Н.Ж.	
Анахарсис-Фараби-Абай в духовном пространстве казахов.....	230
Берикова А.К.	
Понятие справедливости в социально-этической концепции аль-Фараби	235
Бияздықова К.Ә., Қантарбаева Ж. О., Молдағалиев Б.Е.	
Эл-Фараби шығармасындағы адамның рухани құндылықтары	239
Баратова С.М., Баймолдина Л.О., Қалымбетова Э.К.	
Эл-Фараби атындағы ҚазҰУ-де маман тұлғасы қалыптасуындағы мотивация факторларын есепке алу ерекшеліктерінің жолдары	243
Ғабитов Т.Х.	
Эл-Фараби этикасы және қазіргі заман	248
Есіркепова Г.К.	
Эл-Фарабидің философиялық көзқарастарына қысқаша шолу	255
Жолмухамедова Н.Х.	
Истина и красота в философии аль-Фараби.....	258
Құрманалиева А.Д., Құлсариева А.Т., Мейрбаев Б.Б.	
Эл-Фараби мұрасындағы ой мен сөз сабақтастығы.....	264
Құранбек Ә.А., Әлиев Ш.Ш., Тұрғанбеков С.Қ.	
Түркі дүниетанымындағы «қасиетті мекен» мен әл-Фарабидің «кемел қоғам» ілімі.....	273
Кемелбеков Қ.Б., Бегдаулетова Қ.Д.	
Қазақ философиясының ой толғаулары.....	280
Лукпанов А. И.	
Политическая философия аль-Фараби.....	287
Мусаева Н.Р., Мусаев Р. А.	
Эл-Фараби шығармашылығындағы бақыт ұғымының мәні	294
Нурбосынова Л.С.	
Достижение счастья как высший смыслосложившийся идеал в философии аль-Фараби	298
Өмірбекова Ә.Ө., Мұханбет Ә.Ө.	
А.Х. Қасымжанов фарабитанушы ретінде	301
Рысбекова Ш.С., Рысбекова Г.Е.	
Нравственность и духовность в произведениях Абая	307
Сатершинов Б.М., Сейтахметова Н.Л.	
Көне заман мен орта ғасыр сұхбаты аясындағы әл-Фараби философиясы	313
Спанов М.Ж.	
Эл-Фараби философиясындағы бақытты адам мәселесі.....	319
Хасанов Ш., Петрова В.Ф., Джаамбаева Б.А., Сыргакбаева А.С., Нуршыева Г.Ж.	
Эвристическое значение понятий «разум» и «интеллект» в философии аль-Фараби	325

шарт. Тіл болашағының айқындылығы – сол тілде сөйлейтін халықтың келешегінің үміті. Әрине, ғылыми-техникалық жетістіктер тілге көптеген жаңа сөздердің, терминдердің енуін талап етеді, онсыз даму жоқ. Еніп жатқан жаңа сөздер, жоғарыда айтқанымыздай, халықтың, ұлттың ойлау мәнеріне, салт-санасына ықпал етпей қоймайды, ол да – заңдылық.

Әдебиеттер тізімі

1. Витгенштейн Л. Философские работы. Ч. 1. М., «Гнозис», 1994.
2. Античные теории языка и стиля. М.-Л. «Academia», 1936.
3. Гадамер Г.Г. Истина и метод. М., 1988.
4. Барт Р. Избранные работы. Семиотика. Поэтика. М., «Прогресс», 1994.
5. В. Кемеров. Философская энциклопедия. – М.: «Панпринт», 1998.
6. Арутюнова Н.Д. (ред.) Теория метафоры. Сборник статей. (Э.Кассирер, Х.Ортега-и-Гассет, М.Блэк, Д.Дэвидсон, Н.Гудмен, Дж.Серль, П.Рикер и др.) М., 1986.
7. Алпатов В. М. Путешествия Поливанова // Восточная коллекция. — Российская государственная библиотека, 2002.

МАЗМҰНЫ СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Пленарлық баяндамалар
Пленарные выступления
Plenary speeches

Ғалымқайыр Мұтанов	
Кіріспе сөз	3
Әбсаттар Дербісәлі	
Түркиядағы әл-Фараби мұралары.....	8
Albert Fischler	
Searching for Happiness Comparative Reflections from Al-Farabi on Xth century and Denis Diderot on XVIIIth century	19
Нысанбаев А.	
Особенности фарабиеведческих исследований в независимом Казахстане	24
Үәсар Аудын	
Farabi'de din kavrami	29
Elsevar Samadov , Aydin Arif oglu Ali-zade	
Al-Farabi as a philosopher between religion and philosophy.....	39
Абдильдин Ж.М.	
Аль-Фараби как великий философ и ученый.....	43
Гарифолла Есим	
Казахская философия	49
Масалимова А.Р.	
Имя Абу Насра аль-Фараби как символ университета: философско-культурологические основания	63
Таджикова К.Х.	
Об отношении Абу Насра аль-Фараби к религии	67
Қурманғалиева Г.К.	
Казахстанское фарабиеведение: история и новые поиски	71

1 секция ӘЛ-ФАРАБИДІҢ РУХАНИ МҰРАСЫ: ШЫҒЫС ЖӘНЕ БАТЫС МӘДЕНИЕТІНІҢ СҰХБАТЫ Секция 1 ДУХОВНОЕ НАСЛЕДИЕ АЛЬ-ФАРАБИ: ДИАЛОГ КУЛЬТУР ВОСТОКА И ЗАПАДА Section 1 AL-FARABI SPIRITUAL HERITAGE: DIALOGUE OF CULTURES OF EAST AND WEST

Алтаев Ж.А., Фролов А.А., Булекбаев С.Б.	
Идея единства религии и философии в трудах аль-Фараби	78
Әпенев Б.М.	
XXI ғасырдағы Батыс және Шығыс дүниелерінің ара-қатынасы: бірлігі мен қайшылықтары	85
Булекбаев С. Б.	
Исторические детерминанты дихотомии Восток-Запад	88
Кодар З.М.	
Гендерная проблематика в классической арабо-мусульманской философии	96

4 секция ӘЛ-ФАРАБИДІҢ ҒЫЛЫМИ-ЖАРАТЫЛЫСТАНУЛЫҚ
 КӨЗҚАРАСТАРЫ
 Секция 4 ЕСТЕСТВЕННО-НАУЧНЫЕ ВЗГЛЯДЫ АЛЬ-ФАРАБИ
 Section 4 AL-FARABI'S NATURAL-SCIENTIFIC VIEWS

Альмухаметов Алий Религия и наука: нужен их синтез вместо противопоставления	333
Абжалов С.У., Әскенұлы Е. Әл-Ғазалидің мұрасындағы Алла болмысы және тауһидті негіздеу әдістері	342
Дәуренбек Ә.Ә. Фарабилік үйлесім: ғылым, техникадағы орны. Үйлесті мезоскопиялықтың ақпаратнамалық қағидасы һәм бүгінгінің жаңғырмалылықтары	347
Едильбаева С. Ж. Философско-педагогические идеи аль-Фараби и их научно-практическое значение	354
Жакупова А.Е. Әл-Фараби және еңбек тәрбиесі	360
Кожамбердиев Б. Әл-Фарабидің парасаттылық әлемі	363
Мұқан Нұрзат, Алтынбекова З.Т. Хак дін исламдағы құран кәрімнің қытай тіліне аударылуы	367
Мейірманов А.Д. Әл-Фараби және Абайдың ғылыми – танымдық сабақтастығы	371
Сарымсақов А. Эволюционный парадокс в натурфилософии аль-Фараби и современная наука	376
Далибаева А.А., Джабықпаева А.Ж., Амиржанова Б.А., Тажибаева Т.Л. Университет музейі экспозицияларындағы жаратылыстану ғылымының әл-Фараби идеяларымен ұштасуы (А.Машани зерттеулері бойынша)	380
Таубаева М.Е., Қорғанова С.С. Учение аль-Фараби о разуме	385
Шубаева У.К. Әл-Фарабидің педагогикалық пайымдауларына философиялық талдау	390
Сырбаев Е. Әл-Фараби және бүгінгі Қазақстан	394
Байдлаева А.Қ. Заманауи тіл философиясының мәселелері	397

Ғылыми басылым

I ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ФАРАБИ ОҚУЛАРЫ
 Алматы, Қазақстан, 2-12 сәуір, 2014 жыл

**«ӘБУ НАСЫР ӘЛ-ФАРАБИ:
 ДӘУІР СҰХБАТТАСТЫҒЫ»
 I ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ФАРАБИ ФОРУМЫНЫҢ
 МАТЕРИАЛДАРЫ**
 Алматы, Қазақстан, 2 сәуір, 2014 жыл

ИБ № 7174

Басуға 01.04.2014 жылы қол қойылды. Пішімі 60x84 1/16. Көлемі 25,437 б.т.
 Офсетті қағаз. Сандық басылыс. Тапсырыс № 505. Таралымы 100 дана. Бағасы келісімді.
 Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің «Қазақ университеті» баспасы.
 050040, Алматы қаласы, әл-Фараби даңғылы, 71.

«Қазақ университеті» баспаханасында басылды.